
KS. DR GRZEGORZ MAJ¹

DUCH ŚWIĘTY PROWADZI KU ZBAWIENIU

Wstęp

Sobór Watykański II to wyjątkowe wydarzenie pneumatologiczne XX w. Wiele jego dokumentów wyraziło w sposób bezpośredni doświadczenie obecności Pocieszyciela. Największy i jedyny sobór XX wieku, jak możemy nazwać Vaticanum II, stał się darem i jednocześnie zadaniem. Niniejszy artykuł przybliży niektóre aspekty pneumatologiczne zawarte zwłaszcza w konstytucji dogmatycznej *Dei Verbum*, jednym z bardziej jednego z bardziej rozpowszechnionych dokumentów Soboru Watykańskiego II.

Bez Ducha Świętego Kościół jako rzeczywistość bosko-ludzka nie mógłby istnieć a jego istota byłaby wyrażona w pojęciach administracyjnych i jurysdykcyjnych. Pocieszyciel także bez Kościoła nie uaktualniłby swojej misji uświęciciela i odnowiciela. Sobór Watykański II podjął ten temat, ukazując przede wszystkim wielką rolę Ducha Świętego, który kieruje Kościołem i przyczynia się do realizacji Bożego zamysłu w świecie.

Boże Objawienie jest dla człowieka wielkim darem, ale jest ono jednocześnie zaproszeniem. Człowiek w swojej wolności jest zaproszony odpowiedzieć na ten głos, ale bez pomocy środków nadzwyczajnych nie jest w stanie uczynić tego. Stąd też dzięki Bożej inicjatywie człowiek odnajduje różne sposoby, dzięki którym Bóg daje mu środki, by wejść w ten „zbawczy dialog”.

Treści artykułu są pomocą do odkrywania owych dróg Bożego dialogu oraz sposobu w jaki Duch Święty w naszych czasach przekazuje dar odkupienia. Uwaga koncentruje się wokół analizy aspektów pneumatologicznych *Dei Verbum*, by zrozumieć lepiej miejsce Pocieszyciela w przekazie objawienia Bożego w Kościele. Żeby podkreślić aktualizację tego tematu, warto przytoczyć słowa Pawła VI, który w jednej z swoich wypowiedzi podkreślał, iż spośród wielu przesłań Vaticanum II najważniejsze dotyczyło rozpoznanie, że Kościół żyje dzięki łasce, obecno-

---

¹ Ks. dr Grzegorz Maj, kapłan archidiecezji przemyskiej. Studia magisterskie na Wydziale Teologii w Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie; studia specjalistyczne z teologii dogmatycznej i doktorat na Papieskim Uniwersytecie Świętego Krzyża w Rzymie.

ści i działaniu Ducha Świętego, Ducha Chrystusowego, otrzymanego przez rodzący się Kościół w dzień Pięćdziesiątnicy.

Można powiedzieć, że ostatni Sobór skupił się wokół pneumatologii eklezjologicznej. Punktem odniesienia będzie przede wszystkim geneza dokumentu soborowego, jego faza przygotowawcza, jak i analiza wersji końcowej. Z punktu widzenia pneumatologicznego warto naświetlić podstawowe i fundamentalne prawdy dotyczące Bożego Objawienia i Jego przekazu. Praca będzie zmierzać do tego, by zobaczyć jak ojcowie soborowi mówili o Duchu Świętym w jego zadaniu przekazywania zbawienia.

Po pierwszych dyskusjach w auli soborowej jedna z bardziej istotnych zmian dotyczyła *Dei Verbum*, a szczególnie II rozdziału, który pokazuje na innowacyjność pneumatologii Soboru. Pierwotny tytuł II rozdziału *De verbo Dei rivelato* chciano zastąpić *De revelationis transmissione*. Natomiast A. Lefevre zaproponował tytuł *de Revelatione*, który miał pokreślić szczególnie rolę Ducha Świętego w ciągłości przekazu zbawczego. Ten sam ojciec soborowy chciał zmienić wyrażenie użyte w schemacie z 22 maja 1963 r.: “*itaque magisterium non praeditum est dono ‘inspirationis’ sed tantum ‘assistentiae a Spiritu Sancto’ ne forte cadat in errore*”². Wydaje się więc, że wyrażenie o ciągłej aktywności Poczyciela, które odnajdziemy w wersji końcowej, najbardziej adekwatnie oddaje dar Ducha Świętego, który wiernie strzeże całego Ludu Bożego przed niebezpieczeństwem błędu. Należy również przypomnieć, że sam tytuł *Dei Verbum* nie oznacza, jak to nie raz jest przedstawiane, jedynie Słowa Bożego spisane, czyli Biblii, ale całe Boże Objawienie³.

1. Objawienie Prawdy: Jezus Chrystus

Już w 1945 roku w książce o tytule *Jezus Chrystus, słowo Boga* L.M. Dewailly podkreślił, że Syn Boży jest więcej niż *przekazicielem objawienia* – jest sam objawieniem Boga osobowego. W tym duchu powstawało *Dei Verbum*, akcentujące aspekt chrystologiczny, ale zawsze w połączeniu z uczestnictwem apostołów w tymże objawieniu⁴.

² Por. Gil Hellin F., *Constitutio dogmatica se divina revelatione Dei Verbum*, Libreria Editrice Vaticana, Roma 1993, 422–423. Wystąpienie A. Lefevre.

³ Por. T. Stenico, *Il Concilio Vaticano II. Carisma e profezia*, Città del Vaticano 1997, 301.

⁴ Por. A. Mattioli, *Realtà e senso della pienezza della rivelazione*, w: *Dei Verbum. Atti XX settimana dell’Associazione Biblica Italiana*, Brescia 1970, 66–69.

Dla każdego wierzącego w Chrystusa obecność Zmartwychwstałego, obecność pneumatologiczna, czyli ofiarowana przez Ducha Świętego, pozostaje jedynym źródłem każdego prawdziwego spotkania z Bogiem⁵. Jak sugerował w jednym ze swoich wystąpień soborowych N. Edelby, misja Ducha Świętego nigdy nie może być oddzielona od misji Słowa Wcielonego⁶, gdyż Bóg, który przychodzi, jest Bogiem, który zbawia i Bogiem, który się wyraża jednocześnie w swoim słowie. To Bóg, który w Chrystusie, w łasce Ducha Świętego, przybywa do nas, mówi do nas na wiele różnych sposobów, zawsze z nową mocą i formą wzbudzając w nas wiarę, która nas prowadzi ku zbawieniu⁷.

Dei Verbum pokazuje bardzo ewidentnie, że objawienie jest dziełem całej Trójcy Świętej⁸. W sposób szczególny, jak zaznacza Y. Congar, Duch Święty objawia się jako Duch Chrystusa. Pocieszyciel spełnia dzieła Chrystusowe, w sposób szczególny budując Ciało Mistyczne. Dlatego też pneumatologia *Dei Verbum* nie jest pneumocentryczna, ale posiada odniesienie chrystologiczne, jak to było od zawsze, co pokazuje Biblia oraz Tradycja. W Duchu Świętym powstaje Kościół, który pochodzi od Ojca i Syna i który jest skierowany ku Ojcu⁹.

To właśnie w Chrystusie dokonuje się *wewnętrzne objawienie najwyższego Boga* (DV 7b). Podkreśla się to, by zaakcentować, że dzieło apostołów nie wchodzi w strefę tworzenia objawienia, ale dzięki działaniu Ducha Świętego jedynie wpisuje się w jego przekazywanie. *Polecnie to zostało wiernie wykonane przez Apostołów, którzy nauczaniem ustnym, przykładami i instytucjami przekazali to, co otrzymali z ust Chrystusa, z Jego zachowania się i czynów, albo czego nauczyli się od Ducha Świętego, dzięki Jego sugestii* (DV 7c). W Duchu Świętym obecność Chrystusowa pozostaje żywa w słowie przepowiadanych danym światu¹⁰.

⁵ Por. D. Concolino, *Teologia della Parola: per una comprensione sinfonica della Parola di Dio alla luce della Costituzione dogmatica "Dei Verbum"*, Rubbettino, Soveria Mannelli 2006, 13.

⁶ Por. *Pontificie Commissioni preparatorie del Concilio Ecumenico Vaticano II*, III, Typografia Poliglotta Vaticana 1960, 306.

⁷ Por. D. Concolino, *Teologia della Parola*, 14.

⁸ Por. B. Prete, *La missione rivelatrice di Cristo*, w: *Dei Verbum. Atti della XX settimana dell'Associazione Biblica italiana*, Brescia 1970, 141.

⁹ Por. M. Proszek, *Rozwój pneumatologii od Soboru Trydenckiego do Soboru Watykańskiego II. Studium historyczno-dogmatyczne*, Olsztyn 2006, 78.

¹⁰ Por. D. Concolino, *Teologia della Parola*, 56.

W *Dei Verbum* znajdziemy wiele miejsc, w których mówi się o obecności Ducha Świętego ściśle związanej z obecnością Jezusową, która pomaga zrozumieć sposób objawiającego się w świecie Boga¹¹. Przez Chrystusa Bóg daje nam możliwość uczestniczenia w swoim życiu właśnie przez Ducha Świętego. Jeden z komentatorów omawianego dokumentu napisze, że Chrystus objawia się definitywnie właściwie tylko w Duchu Świętym. Najpierw objawia swoje przyjście, objawia komunie z Ojcem oraz wprowadza w życie trynitarne¹². Jezus Chrystus staje się więc najwyższym objawieniem miłości Ojca, wypełnieniem obietnic i centrum zbawienia. *Dei Verbum* pokazuje objawienie jako darmową inicjatywę Boga, która w Osobie historycznej Chrystusa wyjawia całą Trójcę.

Zauważyć można, że zmiany soborowe wskazują na pewne przewyżczenie koncepcji intelektualnych objawienia, które wydawać by się mogły zbyt abstrakcyjne, kosztem koncepcji bardziej kompletnej, złożonej ze słów i czynów, ostatecznie wyrażanej w jedynym wydarzeniu i jedynym słowie – Jezusie Chrystusie, Słowie, które stało się ciałem oraz w posłaniu Ducha Prawdy: Jego obecności pomiędzy nami, w nas i z nami¹³. W ten sposób Bóg Ojciec, jako pełne Misterium, objawia się człowiekowi w głębi swej subiektywności, czyli w Duchu Świętym, ale czyni to w pełni konkretnej historii – wcieleniu Jezusa Chrystusa¹⁴.

Cały Sobór, a w szczególony sposób Konstytucja dogmatyczna *Dei Verbum*, podkreśla ścisły związek pomiędzy misją Zbawiciela oraz misją Pocieszyciela. Często zauważamy, że trzecią Osobę Boską nazywa się Duchem Pańskim oraz Duchem Chrystusowym¹⁵. *Dei Verbum* różni dwa różne etapy przekazu: jeden wertykalny polegający na obja-

---

¹¹ *Dei Verbum* I, 2; I, 4; V, 17.

¹² Por. A. Jankowski, *Wprowadzenie do Konstytucji dogmatycznej o Objawieniu Bożym*, w: *Sobór Watykański II. Konstytucje. Dekrety. Deklaracje. Tekst polski. Nowe tłumaczenie*. Poznań 2002, 341–349.

¹³ Por. G. Dossetti, *Il Concilio ecumenico Vaticano II*, San Lorenzo, Reggio Emilia 1995, 22.

¹⁴ Por. J. O'Donnell, *Trinità e rivelazione, Dizionario di Teologia Fondamentale*, a cura di R. Fisichella, R. Latourelle, Assisi 1990, 1357.

¹⁵ Por. I. Lipka, *Rozwój soteriologicznej pneumatologii Soboru Watykańskiego II w zwyczajnym nauczaniu Papieża Jana Pawła II. Studium historyczno-dogmatyczne*, Olsztyn 2006, 36.

wieniu Jezusa w Duchu Świętym apostołom, drugi horyzontalny objawiający się w przekazie apostołskim do Kościoła¹⁶.

W dokumentach soborowych dostrzegamy, że coraz bardziej zacieśnia się związek Osoby działającego Chrystusa oraz Ducha Świętego. Bóg jako podmiot wszelkiego objawienia, komunikuje się w Chrystusie poprzez Ducha. Widzimy, że w dokumencie *De verbo Dei* żywa była troska, by strzec ów ścisły związek obecnego Chrystusa oraz działającego Ducha Świętego¹⁷. Owe sugestie z dokumentu przygotowawczego znalazły swoje miejsce w wersji finalnej ale działania Syna i Ducha zawsze należy rozważać jako nierozdzielnie złączone i kompletne. Można powiedzieć: gdzie Słowo Boże staje się obecne, tam nieodłącznie działa Duch Święty.

Pocieszyciel objawia tajemnicę Chrystusa. Wszystko, co Jezus czyni w czasie ziemskiego życia, dzieje się pod przewodnictwem Ducha Świętego. Stąd też możemy powiedzieć, że Jezus wyjaśnia nam sens Pisma¹⁸, gdyż święte słowa właśnie w świetle Pocieszyciela pomagają odkryć Osobę Mesjasza. Duch Święty objawia misterium Chrystusowe i daje nam możliwość do wejścia w komunie z Nim samym¹⁹. W tej jedności centralna rola Chrystusa jest niepodważalna, co zostało przekazane przez apostołów ich następcom zwracającym szczególną uwagę na chwalebne zmartwychwstanie Chrystusa oraz nauczanie Ducha Prawdy²⁰.

Dei Verbum wskazuje na pryncypialną i fundamentalną uniwersalność czasową i przestrzenną zbawczego przekazu objawionego w Jezusie Chrystusie. Duch Święty zapewnia ciągłość pełni objawienia osiągniętego w Zbawicielu. Paraklet pozostaje do końca czasów siłą łączącą eschatologiczną wspólnotę wierzących. Objawienie przybrało bowiem swoją pełnię wraz z przyjściem Jezusa, który wyjawia swą tajemnicę i dokonuje gloryfikacji poprzez misję Ducha Prawdy²¹. *Słowo, którym*

¹⁶ Por. A. Anton, *Tradizione*, in: *Dizionario del Concilio Ecumenico Vaticano II*, 1925; Por. J. R. Scheifler, *El Dios de la revelacione*, „Semanas de Estudios Trinitarios. Dios al encuentro del hombre en la constitución *Dei Verbum*”, 3(1968), 74.

¹⁷ Por. *De Verbo Dei*, *Pontificie Commissioni preparatorie del Concilio Ecumenico Vaticano II*, II – II, Typografia Poliglotta Vaticana 1960, n.12.

¹⁸ Argument jest szczególnie rozwinięty w V rozdziale *Dei Verbum*. DV 17-18.

¹⁹ Por. R. Fisichella, *La rivelazione: evento e credibilità*, ed. VIII, Bologna 2002, 111-112.

²⁰ Por. O. R. Arenas, *Teologia della rivelazione. Gesù epifania dell'amore del Padre*, Piemme, Casale Monferrato 1989, 63.

²¹ Por. A. Anton, *Tradizione*, in: *Dizionario del Concilio Ecumenico Vaticano II*, 1923.

*jest Duch, staje się jednym z nas, człowiek pomiędzy ludźmi, posłany do ludzi, by osiągnąć ich poziom.... tak Chrystus jest Synem Ojca i Słowem wiecznym, co sprawia, że objawienie osiąga w nim swój koniec, swoje wypełnienie i swoją doskonałość*²².

Boże zrządzenie, by objawienie zostało przekazane wszystkim narodom w swej integralnej całości, zostaje wyrażone w Synu Bożym, który stał się człowiekiem. Chrystus jako pierwszy staje się *bramą* i prezentuje objawienie już samą swą obecnością, gdyż wcielenie łączy całą ekonomię zbawczą. Chrystus jest początkiem, stąd też posyłając apostołów, im pozostawia przepowiadanie wydarzenia Wcielenia. W *Dei Verbum* Boże Objawienie ukazuje się przez Słowo. Ale w tym Słowie Ojciec objawia się tylko w Duchu Świętym²³. *Jezus Chrystus wczoraj i dziś, ten sam także na wieki* (Heb 13, 8); w kontekście działania Parakleta owa współczesność Chrystusa wszystkich czasów nie dotyczy tylko samego Chrystusa, który jest na zawsze, lecz jest to również współczesność wszystkich tajemnic Jego Życia, Śmierci i Chwały, które możemy odnaleźć w życiu Kościoła²⁴.

Jedność misji Ducha i Syna, którą pokazuje dokument soborowy, szczególnie wyraża się wobec pierwotnego postępowania apostołów, a więc objawia się w życiu pierwotnego Kościoła. Pocieszyciel wylewa swą łaskę i ofiaruje inspiracje ściśle związane z Synem Bożym dla dobra Kościoła. Stąd też pneumatologia jest bardzo związana z eklezjologią oraz chrystologią²⁵.

Sobór, w duchu ekumenicznym, który go charakteryzował, unikał używania sformułowania *Filioque*, które stało się przyczyną wielu podziałów w Kościele ortodoksyjnym, lecz posługiwał się raczej wyrażeniem *per Filium*. To określenie było użyte zarówno na Wschodzie, jak i Zachodzie²⁶. Dlatego *Dei Verbum* ukazuje objawienie w kluczu chrystocentrycznym, uważnie używając stylu historycznego oraz języka biblijnego. Trzeba zaznaczyć, że owo objawienie, które pochodzi *a Patrem per Filium in Spiritu Sancto ad Patrem* jest chrystocentryczne,

²² R. Latourelle, *Dei Verbum: commento*, in: *Dizionario del Concilio Ecumenico Vaticano II*, 285.

²³ Por. Y. Congar, *Credo nello Spirito Santo*, T. III, Brescia 1983, 19.

²⁴ Por. F. Ocàriz, A. Blanco, *Rivelazione, fede e credibilità. Corso di Teologia Fondamentale*. Edizioni Università della Santa Croce, Roma 2001, 43.

²⁵ Por. R. Karwiacki, *Od Chrystomonizmu ku pneumatologicznej teologii*, w: M. Marczewski (red.) *Duch, który jednoczy. Zarys pneumatologii*, Lublin 1998, 151.

²⁶ Por. P. Evdokimov, *Lo Spirito Santo pensato dai Padri e visto nella liturgia*, w: Lanne E. (ed.), *Lo Spirito Santo e la Chiesa*, Roma 1970, 297.

a nie chrystomoniczne. Można się tu odwołać do obrazu Ojca, który objawia się ludzkości poprzez *dwie dłonie*, niejako dzieło połączone Syna i Ducha²⁷.

Wyrażenie, użyte przez dokument: *pełnia objawienia*, w ciągłości Starego i Nowego Testamentu znajduje swoją realizację w objawieniu Jezusa. Działanie Jezusowe, któremu zawsze towarzyszy Duch Święty, w *Dei Verbum* uwypuklone zostaje w trzech szczególnych momentach: wcielenie, ekonomia objawienia i misja zbawcza. Zadanie Ducha Świętego polega w tym dziele na przekazie objawienia w każdym zakątku ziemi.

Działanie pneumatologiczne aktualizuje, współczesnia i łączy to, co było objawieniem Chrystusa w nim samym, z tym, czym żyje Kościół w czasie swej historii²⁸. Delikatność, z jaką działa Duch Święty, jest zawsze ściśle związana z misją Jezusa. I. Korl, odnosząc się do Ewangelii Janowej: *A Pocieszyciel, Duch Święty, którego Ojciec pošle w moim imieniu, On was wszystkiego nauczy i przypomni wam wszystko, co Ja wam powiedziałem* (J 14, 26) powie: *Certo certius Spiritus Sanctus docuit apostolos aliqua non praevis a Christo Domino tradita; itaque suggeritur voluit docere inseri post dixerat, nam ipse voluit ut docerentur quae Spiritus Sanctus docuit*²⁹.

Kościół w Duchu ogłasza Jezusa Żyjącym, Zmartwychwstałym, tym, który jest eucharystycznie obecnym, by go uświęcać i prowadzić w jego drodze. Podsumowując, należy powiedzieć, że objawienie Jezusa jest możliwe tylko razem z objawiającym się Duchem. Bez działania Parakleta nie ma prawdziwego wewnętrznego poznania Prawdy. *Dei Verbum* przewycięża ostatecznie koncepcję historyczno-społeczną na rzecz koncepcji trynitarno-wspólnotowej³⁰.

²⁷ Por. F. Lambiasi, *Spirito Santo*, in: *Dizionario di Teologia Fondamentale*, 1169. Por. Sant'Ireneo, *Adversus haereses* V, 6, (tł. na język włoski E. Bellini, Ireneo di Lione, *Contro le eresie*, Jaca Book, Milano 1979).

²⁸ Por. R. Fisichella, *La rivelazione: evento e credibilità*, 246.

²⁹ Gil Hellin F., *Constitutio*, 369.

³⁰ Por. K. Walf, *Lacune e ambiguità nell'ecclesiologia del Vaticano II*, w: *L'ecclesiologia del Vaticano II: dinamismi e prospettive*, a cura di G. Alberigo, Bologna 1981, 187–210.

2. Przekaz apostolski

2.1. Gwarancja Ducha Świętego

Rozpoczynając od Abrahama, Mojżesza i proroków, aż do pełni ekonomii zbawczej – Boga Człowieka - Jezusa, poprzez Maryję i apostołów aż do współczesnych świadków Chrystusa, Bóg komunikuje zbawienie poprzez ludzi, których powołuje i posyła. Prawdziwym przedmiotem tego przekazu zbawienia oraz przekazywanej Tradycji jest Bóg poprzez Jezusa Chrystusa w Duchu Świętym. Przedmiotem sakramentalnym zaś jest Kościół jako sakrament zbawienia, jak to potwierdził Sobór Watykański II. To bycie *przedmiotem sakramentalnym Kościoła* zostało odkryte dzięki wpływowi Ducha Świętego.

Nie istnieje w Kościele przekaz bez Parakleta, stąd też Duch Święty działa zawsze jako *nieustanna sukcesja*, ofiarowując łaskę trwałego *zachowania*. Istnieje zatem prawdziwa ciągłość, którą możemy nazwać również nieustannym rozwojem, który zauważamy zwłaszcza w przejściu Vaticanum I do Vaticanum II. Możliwa jest więc interpretacja nauczania soborowego w kontekście eklezjologii wspólnoty, a ponadto historycznie jest udowodnione, że nie istnieje opozycja czy brak ciągłości pomiędzy *dogmatami soborowymi* a eklezjologią wspólnoty³¹.

Świadkowie Chrystusa byli prowadzeni poprzez Ducha Świętego, aby poprawnie interpretować i później właściwie stosować to, czego doświadczyli osobiście dzięki pełni objawienia w Osobie Jezusa Chrystusa. W tym aspekcie działanie Ducha Świętego wchodzi, podczas okresu apostolskiego, w wymiar objawienia podstawowego, w fazę bezpośredniego przyswajania tajemnicy³².

Można także potwierdzić ciągłą asystencję Ducha Świętego odnośnie Magisterium. Nie zagłębiając się zbyt w temat, należy zauważyć wyrażenia zawarte w numerze 10 *Dei Verbum*, mówiące o Pocieszycielu, który towarzyszy nauczaniu Kościoła. Sobór Watykański II podkreśla, że apostołowie zostali napełnieni Duchem Świętym, by pełnić zadania specjalne i niepowtarzalne. Oni są prawdziwymi i jedynymi mi-

³¹ Por. H. J. Pottmeyer, *Continuità e innovazione nell'ecclesiologia del Vaticano II. L'influsso del Vaticano I sull'ecclesiologia del Vaticano II e la ricezione del Vaticano I alla luce del Vaticano II*, "Cristianesimo nella storia" 2(1981), 71–95.

³² Por. G. O'Collins, *Rivelazione passato e presente*, w: *Vaticano II: bilancio e prospettive. Venticinque anni dopo, 1962-1987*, red. R. Latourelle, Cittadella, Assisi 1987, 135

strzami wiary, gdyż są szczególnie instruowani przez Parakleta³³. Trzecia Osoba Boska jest Autorem przepowiadania Ewangelii oraz zamieszkiwania słów Chrystusowych w wiernych, gdyż jego podstawowym zadaniem jest zbawcza skuteczność w pełnej jedności z Jezusem Chrystusem.

Asystencja Ducha Świętego pomaga nauczać o tym, co zostało przekazane. *Dei Verbum* wskazuje na różne momenty tego zadania. Najpierw Trzecia Osoba Boska pomaga w pełni wsłuchiwać się w Objawienie, umiejętnie je strzec, by w końcu skutecznie ukazać Słowo. W tym wszystkim zauważamy więc głębokie działanie Ducha Świętego będącego odpowiedzialnym za wsłuchiwanie się w Słowo Boże, ale jednocześnie odpowiedzialnym za jego *zdrowe* przyjęcie.

Podpowiedzi Ducha Świętego niemal namacalnie ukazują apostołom przesłanie Chrystusa. W Poczyszycielu, jak pokazuje dokument, tylko apostołowie słuchają i otrzymują wprost o ust Jezusowych objawiony przekaz. Są oni naocznymi świadkami. Dzięki łasce Ducha Świętego otrzymują oni jednocześnie mandat do przepowiadania Ewangelii jako źródła prawdy zbawczej (DV 7a). Różnica pomiędzy apostołami a biskupami nie jest jedynie różnicą statyczną. Nie mówimy jedynie o strzeżeniu depozytu objawienia, ale również o rozwoju w całej jego wielkości. Jeden z ojców soborowych zaproponował, by uczynić bezpośrednio odniesienie względem daru Ducha Świętego przekazanego apostołom dla wypełnienia ich misji³⁴. Autorytet apostołowski jest ze swej natury charyzmatyczny – sakramentalny, stąd też jego wypełnianie cieszy się godnością asystencji Poczyszyciela. Możemy zatem dzisiaj mówić o uczestnictwie biskupów w autorytecie samego Chrystusa poprzez sakrament święceń, w którym realizuje się sukcesja apostołowska³⁵.

W łączności z fragmentem z *Dziejów Apostolskich*: *Uważajcie na samych siebie i na całe stado, nad którym Duch Święty ustanowił was biskupami, abyście kierowali Kościołem Boga, który On nabył własną krwią* (Dz 20,28) pojawiły się zapytania, by uwypuklić dar jedności, jakiej udziela Paraklet. Jeden z soborowych ojców chciał, by dodano następujące zdanie: *Spiritus Sancto ut principio unitatis Ecclesiae operante*. Chciano w ten sposób podkreślić, że obecność Trzeciej Osoby

³³ Por. T. Federici, *Spirito Santo*, w: *Dizionario del Concilio Ecumenico Vaticano II*, Roma 1969, 1882.

³⁴ Gil Hellin, *Constitutio*, 522, Wystąpienie C. Micara: *Circa divinam revelationem transmittendam sermo fit fere exclusive de hierarchia et solum in obliquo Spiritu Sancto, qui hierarchiae adest*.

³⁵ Por. F. Ocàriz, A. Blanco, *Rivelazione, fede e credibilità*, 72.

Boskiej nie tylko pomaga w przekazie objawienia, ale czyni to w pełnej jedności, jaka zachodzi pomiędzy przekazującymi. Ostatecznie ojcowie zdecydowali się na następujący wybór wyrażający tę prawdę: *ut autem Evangelium integrum et vivum iugiter in Ecclesia servaretur*, podkreślając szczególnie jedność w nauczaniu.

Warto również zaznaczyć, że ukazując pomoc Ducha Świętego Kościołowi pielgrzymującemu, dokument soboru watykańskiego posługuje się konstytucją dogmatyczną *Munificentissimus Deus* z 1950. Znajdują się w niej następujące słowa: *Quoniam igitur universa Ecclesia, in qua viget Veritatis Spiritus, qui quidem eam ad revelatarum perficiendam veritatum cognitionem infallibiliter dirigit*³⁶. Troska pasterska była dla Magisterium Kościoła cenniejsza aniżeli spekulatywne rozważania.

2.2. Zadania Kościoła

Ciągłość nauczania podkreślana wielokrotnie przez *Dei Verbum* wyraża się przede wszystkim w organizacji i życiu Kościoła: *Kościół czerpie pełne poznanie samego siebie, pokazuje swoje ewangeliczne pochodzenie, scala swój obraz, swoje organy, swoją hierarchię; czyli definiuje swoje konstytutywne prawo, nie tylko w aspekcie jurysdykcyjnym perfekcyjnej wspólnoty, ale także w innych aspektach, swoich własnych: ludzkości żyjącej w wierze i miłości, ożywianej przez Ducha Świętego*³⁷.

Nawet jeśli niektórzy na poziomie metody i pryncypiów rozważają dokument *Dei Verbum* jako tekst źródłowy, a cały sobór jako eklezjologiczny, to podkreśla się, że w czasie Vaticanum II eklezjologia wkracza definitywnie w fazę pneumatologiczną³⁸. Instytucje, którym służy Duch Święty, powinny być rozważane nie jako instrumenty doktrynalne, lecz jako organizmy żywe, które dają podstawę wspólnotom chrześcijańskim. Dlatego też wpływ Ducha Świętego na przekaz objawienia nie określa się słowem *dicante*, ale *suggerente*, który bardziej podkreśla żywotność.

Kościół w obliczu Słowa Bożego powinien zawsze widzieć siebie podobnie, jak Dziewica Maryja, gdyż może począć Słowo życia. Kościół nie jest w stanie porodzić Jednorodzonego Syna Ojca, Tego, który jest w łonie Ojca, który jest zrodzony przez działanie Ducha Świętego, ale musi być ściśle związany ze swoim Dawcą.

³⁶ PioXII, *Munificentissimus Deus*, AAS 42(1950) II, 768.

³⁷ G. B. Montini, *Il Concilio Ecumenico Vaticano II. Preparazione e primo periodo*, Istituto Paolo VI, Brescia – Roma 1985, 421.

³⁸ H. Cazelles, *Lo Spirito Santo nei testi del Vaticano II*, in: *Lo Spirito Santo e la Chiesa*, a cura di E. Lanne, Roma 1970, 297.

Duch Święty, który jest dawcą życia, sprawia że Ciało Chrystusa staje się żywym organizmem. Dzięki temu chroni nas przed różnymi błędami. *Kościół nie może być demokratyczny, gdyż w nim autorytet nie pochodzi od ludzi, którzy delegowaliby biskupów i kapłanów, ale od Chrystusa. Co nie wyklucza - co więcej, dziś, wymaga - że formy uczestnictwa - zalecane przez Sobór - są efektywnie realizowane, nie by umniejszać czy podważać autorytet biskupów i kapłanów, ale by ułatwić urząd i uczynić go ważniejszym i skuteczniejszym*³⁹.

Początek Kościoła, *zawsze nowy*, który pochodzi od nieustannej obecności Chrystusa uwielbionego przez Ducha Świętego jako dzieło realizowane w wielu, prowadzi do odkrywania wymiaru charyzmatyczno-pneumatologicznego Kościoła. Eklezjologia jest nie do pomyślenia bez wymiaru charyzmatyczno-pneumatologicznego. Kościół jest świątynią Ducha Świętego, który działa we wszystkich zawsze według swoich darów, czyniąc wspólnotę⁴⁰.

Kościół staje się naczyniem Ducha Świętego. *Dzięki temu możemy strzec wiary otrzymanej od Kościoła; ona zależy nieustannie od Ducha Bożego: jest to depozyt ryzykowny, ale złożony w dobrym naczyniu, nieustannie odmładza i czyni młodym naczynie, w którym się znajduje (...). Kościołowi jest powierzona komunია z Chrystusem, czyli Duch Święty, zadatek nieśmiertelności, pieczęć naszej wiary i drabina iść do Boga (...). Gdzie jest Kościół, tam jest Duch Boży; gdzie jest Duch Boży, tam jest Kościół i cała łaska. Duch jest także prawdą. Dlatego też ci, którzy nie mają jego części, nie karmią się z piersi matki, by utrzymać się przy życiu*⁴¹.

Zakończenie

Temat zbawienia i rola Ducha Świętego został przez Sobór przekazany w prosty, głęboki a zarazem pełny. Osoba Ducha Świętego otrzymuje szczególne zainteresowanie ze strony ojców soborowych, nie tylko gdy mowa jest o przekazie zbawienia, ale również wówczas, gdy dokonywana jest próba wchodzenia dogmatycznego w sferę trynitarną.

³⁹ G. De Rosa, *La Chiesa italiana in stato di missione*, "La Civiltà Cattolica" 129(1978) II, 353.

⁴⁰ Por. H. J. Pottmeyer, *Il Concilio vent'anni dopo: retrospettive e prospettive*, iw *A venti anni dal Concilio. Prospettive teologiche e giuridiche* (Atti del Convegno di studi "Il Concilio venti anni dopo" Catania 21-22 Aprile 5-6 Maggio 1983), Palermo 1984, 29-32.

⁴¹ Sant'Ireneo, *Adversus haereses*, 3, 24, (tłumaczenie włoskie E. Bellini, Ireneo di Lione, *Contro le eresie*, Jaca Book, Milano 1979).

Sobór można nazwać nadzwyczajnym wydarzeniem, w czasie którego dokonano uściślenia terminologii i uprecyzjowania pojęć teologicznych, a także wyjaśnienia często zapomnianych i nie do końca jasnych kwestii. Pomocą takiego sposobu działania jest bardzo aktywna obecność Ducha Świętego w całym procesie zbawczym. W efekcie to dzięki Duchowi Świętemu Vaticanum II należy zaliczyć do wydarzeń pneumatologicznych. Stąd też, jak wyraził się św. Jan XXIII, Sobór możemy nazwać *Nową Pięćdziesiątnicą*⁴².

Duch Święty jest więc Bogiem żywym, aktywnym, zawsze działającym. Jego nieustanna obecność w świecie i Kościele staje się wielką pomocą dla chrześcijan. Potrzeba także i dziś pneumatologii, która będzie mówiła o asystencji Ducha Świętego od narodzin Kościoła aż do końca świata. W niniejszym artykule szczególnie uwypuklone zostały działania Pocieszyciela w Osobie i życiu Jezusa Chrystusa oraz Jego oddziaływanie na życie Kościoła.

Jest więc dla nas pneumatologia Vaticanum II z jednej strony ważnym aspektem, który należy pogłębiać, ale z drugiej może stać się również drogą wyjścia do dalszych rozważań. Wiele późniejszych dokumentów Kościoła, takich jak chociażby *Dominum et vivificantem*, czerpią ze źródeł soborowych. I tak jak cały sobór nie miał na celu ściśle dogmatycznych wyrażeń, tak i jego nauka o Duchu Świętym jest ukazana w kluczu zbawczym i misteryjnym jego działania.

---

⁴² Por. AS ant. II–I, 150.

THE HOLY SPIRIT LEADS TOWARDS SALVATION

Summary

Vatican Council II is one of the most special moments of pneumatological experience in the twentieth century. This article is showing some of the pneumatological aspects especially those contained in the Dogmatic Constitution Dei Verbum, one of the most common documents of Vatican Council II.

Revelation is God's great gift to man but at the same time also an invitation.

A man in his freedom is invited to respond to the voice, but without the help of God's intervention, he is not able to do that. Hence, by God's initiative, we find different ways by which God gives us the means to enter into this "dialogue of salvation".

This article presents the route to God's dialogue and how the Holy Spirit in our time passes on the gift of redemption. Primarily has been made the analysis of Dei Verbum pneumatological aspects to understand better the Holy Spirit's place in the transmission of the revelation of God in the Church. To emphasize this update the topic is worth quoting the words of Paul VI, whose beatification we expect. He emphasized that one of the most important messages of Vatican II was to recognize that the Church lives by the grace, presence and the action of the Holy Spirit, the Spirit of Christ, received by the growing Church on the day of Pentecost.

The last Council focused around ecclesiological pneumatology. This article underlines pneumatological and fundamental truths concerning God's revelation and His message. This work will aim to see how the Fathers of the Vatican Council spoke of the Holy Spirit in his role in passing on the gift of salvation.